

180 години от рождението на В. Левски

/ през погледа на двама великотърновски професори /

Първата историческа конференция в програмата на III Международен форум „Българско наследство“ в град Балчик бе на тема „180 години от рождението на Васил Левски“ и се проведе на 27 август 2017 г. На трибуната: проф.дин Калчо Калчев; г-жа Росица Шалтева, секретар на МФ „Българско наследство“; г-жа Дора Чаушева, директор на Нац.музей „Васил Левски“ гр.Карлово; доц.дин Ивайло Христов; г-жа Маруся Костова, директор на МФ „Българско наследство“; проф.дин Николай Червенков; доц.д-р Елена Рацева.

Отшумя „като приказка“ поредната кампания на демонстративна признателност към делото на „най-великия българин“, когото навремето една от най-авторитетните наши киноинституции квалифицира като „демон на империята“. (По-възрастните може би се и досещат, че в одата си И.Вазов е нарекъл Апостола „демон вездесъщ“). Върху фона на все по-радващото национализма чувство на преклонение към стореното от Васил Левски стана ясно, че народът възприема повече иконопочитателството, а не толкова осъществяването идеалите, които той оставя след смъртта си. Ако бъдем честни трябва да признаем, че иконопочитателството е валидно както за „обикновения българин“, така и за властимащите, не само в наше време. За последните може и повече да се шуми по темата напр. за гроба на обесения пръв наш национален герой, докато за идеалите и заветите му „да бъдем равни с другите европейски народи, зависи от нашите собствени задружни сили“ – за това по-добре е помалко да се говори. Зер „не му е сега времето“ - нали се сещате в писмото си до Пан.

Хитов от 10 май 1871 г. Големият Карловец по библейски е заключил, че „времето е в нас и ние сме във времето; то нас обръща и ние влияем, а и за техните предшественици, загубили политическата власт, поради крипто-клиентелизма си ужжим социалисти, „Времето“ сега трябва да се използва, за да се разшири чрез властта класата на социалноимушките българи, т.е. на ония, които Левски допускаше да бъдат привлечени за „общонародното дело“, дори и с цената на революционен терор. Пък след това елитът ни допуска, че може да се мисли и за големите проблеми на „Българско“ !!! ... И ето че тази година сред изследователите на делото и идеите на Левски засянах по-ярко откогато и да било блясъците на разноезичие и противоречие. (Поради спецификата на изследователския поглед не ще се занимаваме със съдържателния труд на писателя Николай Иванов, а и с труда на големия учен акад. Константин Косев). За сметка на това ще акцентуваме върху различията в нюансите на гледните точки на двама университетски учени от В.Търново,

поставящи различни по обхват тематични акценти в изследванията си за Апостола. В най-новата книга на проф. д-р Пламен Павлов „В.Левски – другото име на свободата“. С., 2017, 415 с. се прокарва тезата, че революционният терор като курс на ВРО, оглавявана от В.Левски, е естествен продукт на нейното вътрешно развитие, в условията на дефицит на парични средства. Тази теза обаче легитимира и увлеченията в прилагането на такъв курс – и в тактиката на Д.Общи по отношение Арабаконашкия обир, а и в тактиката на самия В.Левски, разрешил както убийство на ловешкия владишки наместник дякон Паисий, така и провел Ловешката акция в дома на Денчо Халача. В по-ранния труд пък на без време отишлия си проф.д и н Иван Стоянов „Нови шрихи към идейните възгледи и дейността на В.Левски“. В.Т., 2012 г. нещата са представени по малко по-друг начин: не отричайки революционния терор по принцип, проф.Стоянов намира, че прилагането на този курс в условията на новосъздаваща се, неукрепнала и с недостиг на финансови средства комитетска организация,

през лятото и есента на 1872 г. не само не е полезно, но е вредно за бъдещето на ВРО. Нещо повече – чужд на идолопоклонството, Стоянов счита това за значителна грешка на Апостола. Без да допускаме омаловажаване или подценяване труда на проф. Павлов, който не отрича изобщо допускането на слабости и грешки и от страна на Апостола, трябва да посочим, че отличният стил на изложение върху фона на широката панорамна картина на регионални и национални процеси, силната фактологична уплътненост в изложението, в книгата блещат пред ревностната защита на всичко, сторено от Левски. Или пък се стига до омаловажаване на замисли и действия, които биха хвърлили петно върху идеализирания образ на Апостола – напр. замислите да бъде ликвидиран Христо Георгиев в сътрудничество с Христо Иванов-Големия, личният краен критицизъм към Г.С.Раковски. В книгата на проф.Стоянов мотивирано се защитава, че тезата за „чиста и свята република“, прокарвана в Каравеловия в.„Свобода“ (февруари 1871 г. в дописка, приписвана на Левски), е конюнктур-

но-манипулирана от Н.Кондарев и че в нея става дума за „свобода и всекому своето“. Макар и да стои на същото мнение, по отношение на принципа за републиката, проф.Павлов не приема тезата на своя бивш учител, че стилово-езиковият анализ на съдържанието на текста в дописката говори повече за авторство, а не за редакторство на този документ от страна на Л.Каравелов. Затова и публикува дописката изцяло в книгата си към раздел „Документи“, което не следва да квалифицираме като не фигурираше заглавие „Дописка...“. Само че аргументите на Стоянов не са оборени ни най-малко. Сериозен дисонанс съществува между двамата професори и по отношение оценяването на съвместното живеене на В.Левски и Хр.Ботев в крайбукурешката вятърна мелница през декември 1868 г. Проф.Стоянов намира, че такова съжителство най-вероятно не е имало, че то е по-късно митотворчество, излязло изпод перото на Захари Стоянов (с.38-44), който приема на доверие устни разкази на Киро Тулешков, постоянно неможещ да намери уж опасени от него писма

на Ботев. В дух на странна интервенция по казуса, бих допълнил това, че търновецът К.Тулешков, който по нареждане на Букурещкия БРЦК се заселва в Болград като директор на Болградската печатница към гимназията и започва издаването на в. „Български глас“, е първият, дръзнал да подготвя биография за убития свой близък Хр.Ботев още през есента на 1876 г., като за издаването на брошура по този повод търси спомоществатели... Такива обаче не се намират и подготвената от него биография не вижда бял свят. Тулешков предава запомнени от него „наизуст“ писма от живия Ботев и ги разказва на З.Стоянов, който с емоционално обаяването си перо ги представя като чиста реалност и... така се ражда митът за съвместното съжителство на Ботев и Левски. Тулешков, за разлика от З.Стоянов, умира късно /в 1904 г./, без да открие Ботеви писма в архива си и да вземе отношение по вълнуващите обществеността проблем за близостта между Ботев и Левски. Бие на очи различният методологичен подход на двамата автори при осветляване на различни въпроси около биографията на В.Левски. Павлов е по-склонен към идеализация на нашия национален герой № 1. За Стоянов величието на В.Левски следва да виждаме не в „оригинална“ гениалност при загърбване на четническата тактика от времето на Г.С.Раковски, а в способността му да адаптира, не без грешки и проблеми, немалка част из опита на европейското революционно движение към специфичната наша действителност. Като революционер, кръвно свързан с народа в Българско, В.Левски стои по-далеч от емигрантските конфликти и противоречия. Но и той не е застрахован от влиянието на вътрешни и външни фактори. И не е застрахован и от желание да види в най-близка историческа перспектива резултати от създадената вече революционна организация.

„Хората не са ангели“ – бе заглавието на едно популярно навремето произведение на известен украински писател (Иван Стаднюк – 1920-1994 г.) Тази аксиома би следвало да прилагаме и в оценката на историческите реалности. Същността на историознанието като наука, като историология, повелява това. Достатъчно е обаче да възприемем това знание като словесно изкуство, можещо да възпитава новите поколения в добродетели и в отвращение от пороците, и тогава не ще е нужно да се взираме в тъканта на процесите от миналото. Идеализацията и заклеяването са двата полюса на подобен подход. Ако искаме историята да бъде наш учител и освободител от грешките на отишлите си вече дейци, ако желаем да тържествува историческият обективизъм, тогава следва да си спомним, че първото значение на древногръцкото понятие *ιστορία* е... изследване. Само тогава бихме могли да преживяваме душевното състояние на интересоващите ни исторически личности, като в същото време не се „сливаме“ с тях напълно. Това е методът на „*verstehen*“-а /на разбирането/, на който ни учи големият германски философ Вилхелм Дилтай. / 1833-1911 г./, още в края на XIX в. „Какво е наука? А какво е изкуство?“ – бе задал навремето въпроса големият български учен, със световен принос в науката, акад. Румен Цанев, (1922-2007 г.) - представител на молекулярната биология. Отговорът му бе: „Едното е мисъл, а другото – чувство. Едното е истина за тази Вселена, а другото истина... в душата родена“. Нека редом с любовта и уважението си към най-бележития български борец за национално освобождение, отворим душите си чрез ключовете на науката към истините за онази епоха, в която процъфтяваха кълновете на близкото, но не толкова ясно тогава българско Освобождение!

Проф.дин Калчо
КАЛЧЕВ